

SKÝRSLA STJÓRNAR HAFNASAMBANDS ÍSLANDS

Starfsárið 2020 – 2022

43. hafnasambandsþing haldið í Snæfellsbæ

Lúðvík Geirsson

I. INNGANGUR

Frá síðasta hafnasambandsþingi, sem var haldið rafrænt árið 2020, hefur átt sér stað töluverð þróun og breytingar í hafnamálum.

Stjórn Hafnasambandsins hefur starfað ötullega frá þinginu fyrir réttum tveimur árum. Verkefni eru enda ærin, hvort heldur snýr að fjárhagslegum hagsmunum hafnanna, skipulags- og umhverfismálum, eða almennum hagsmunum og réttarstöðu.

Meginþungi starfseminnar hefur sem fyrr snúið að því að vera málsvari fyrir hagsmuni hafnanna gagnvart löggjafarvaldi – ráðuneyti og Alþingi og sinna margvíslegum samskiptum og samráði við opinberar stofnanir sem tengjast okkar starfsvettvangi og um leið að eiga samskipti við önnur hagsmunasamtök tengd sjávarútvegi og samgöngumálum.

Stjórn Hafnasambandsins hefur einnig lagt áherslu á leita víðtækra upplýsinga um rekstur og framkvæmdamál hjá aðildarhöfnum sambandsins til að treysta okkar gagnagrunn og styrkja málefnastöðu í samskiptum við stjórnvöld. Við höfum látið taka saman ítarlegar upplýsingar um fjárhagsstöðu og rekstrarmál hafnarsjóða og einnig ítarlega skýrslu um framkvæmdir og viðhaldspörf komandi ára.

Þá hefur stjórn Hafnasambandsins kallað eftir álit og viðbrögðum frá aðildarhöfnum varðandi einstaka þætti sem snúa að okkar hagsmunum, látið vinna greinargerðir og lögfræðilít varðandi einstök lykilatriði í réttarstöðu og gjaldskrármálum – látið vinna samantekt um þróun gjaldskrármála í nágrannalöndum okkar, - tekið virkan þátt í samtali með stjórnvöldum og orkugeiranum varðandi almenn orkuskipti og stöðu og hagsmuni hafnanna í þeim efnum og þannig mætti áfram telja.

Hafnafundur var haldinn rafrænt á Teams 2021 og var þar m.a. fjallað um úrgangslausun á hafnarsvæðum, förgun veiðarfæra, farþegaskip, myndeftirlit á hafnarsvæðum og fjárhagsstöðu hafna á Covid tímum.

Stjórn Hafnasambands Íslands hélt uppi þeirri venju að heimsækja hafnir og var á árinu 2020 farið um Reykjanes og Suðurland en á árinu 2022 var farið um hluta af Norðurlandi.

II. STJÓRNARFUNDIR OG NEFNDARSTÖRF

STJÓRNARFUNDIR

Frá síðasta hafnasambandsþingi hafa verið haldnir 17 stjórnarfundir, þar af margir fjarfundir. Sem fyrr hafa verkefni stjórnar verið fjölbreytt. M.a. hafa verið veittar umsagnir um mál sem hafa verið til umfjöllunar á Alþingi, fyrirspurnum svarað frá ýmsum aðilum, mál afgreidd sem m.a. hafa komið frá stjórnarmönnum og starfsmönnum og stjórnendum hafna. Þetta fyrirkomulag hefur reynst vel þar sem sérþekking nefndarmanna á hinum ýmsu sviðum kemur að góðum notum. Stjórn Hafnasambands Íslands tímabilið frá 2020 til 2022 var þannig skipuð:

Aðalmenn:

- Lúðvík Geirsson, Hafnarfjarðarhöfn, formaður
- Magnús Þór Ásmundsson, Faxaflóahafnir
- Guðmundur Kristjánsson, Hafnir Ísafjarðarbæjar
- Eydís Ásbjörnsdóttir, Fjarðabyggðarhafnir
- Pétur Ólafsson, Hafnasamlag Norðurlands
- Rebekka Hilmarsdóttir, Hafnir Vesturbyggðar
- Hanna Björg Konráðsdóttir, Reykjaneshöfn

Varamenn:

- Björn Arnaldsson, Hafnir Snæfellsbæjar
- Ólafur Snorrason, Vestmannaeyjahöfn
- Alexandra Jóhannesdóttir, Skagastrandarhöfn

Á fyrst fundi skipti stjórn með sér verkum og var Hanna Björg Konráðsdóttir kjörin varaformaður og Magnús Þór Ásmundsson gjaldkeri.

Í apríl 2022 lét Magnús Þór Ásmundsson af störfum sem hafnarstjóri Faxaflóahafna og um leið vék hann úr stjórn hafnasambandsins. Stjórn taldi mikilvægt að Faxaflóahafnir, sem stærsta höfn landsins, ætti áfram fulltrúa í stjórn og því óskaði stjórn eftir því að Faxaflóahafnir myndu tilnefna áheyrnarfulltrúa til að sitja stjórnarfundir hafnasambandsins fram að næsta hafnasambandsþingi, sá fulltrúi var Gunnar Tryggvason.

NEFNDASTÖRF

Stjórnin skipaði eftirtaldar starfsnefndir með skilgreindum verkefnum á fundi 11. desember 2022.

Nefnd um hafnafund 2021

Aðalverkefni nefndarinnar var að undirbúa hafnafund 2021 sem til stóð að halda hjá Hafnarfjarðarhöfnum en var rafrænn.

Nefndarmenn:

- Lúðvík Geirsson, (Hafnarfjarðarhöfn)
- Eydís Ásbjörnsdóttir (Fjarðabyggðahöfn)
- Pétur Ólafsson (Hafnasamlag Norðurlands)

Umhverfis- og öryggisnefnd

Nefndin fylgist með og fjallar um málefni hafna á sviði umhverfis og öryggismála. Í því felst m.a. að hafa á hendi almenn samskipti við viðeigandi stofnanir varðandi mengunarvarnir, öryggisreglur og reglur sem varða hafnir varðandi umhverfismála o.fl. Nefndin fjallar að öðru leyti um öryggis-og umhverfismál hafna eftir því sem tilefni er til hverju sinni.

Nefndarmenn:

- Ólafur Snorrason (Vestmannaeyjahöfn)
- Bergsteinn Ísleifsson (Faxaflóahafnir)
- Þórir Örn Gunnarsson (Hafnir Norðurþings)

Samstarfshópur við Fiskistofu

Helstu verkefni samstarfshópsins er að styrka samstarf og samskipti Fiskistofu og hafna landsins.

Nefndarmenn:

- Björn Arnaldsson (Hafnir Snæfellsbæjar)
- Sigurður Arnar Kristmundsson (Grindavíkurhöfn)
- Þórir Örn Gunnarsson (Hafnir Norðurþings)

Fundargerðir stjórnar er að finna á vefsíðu hafnasambandsins www.hafnasamband.is. Hafnasambandið tilnefndi einnig fulltrúa í Siglingarráð, Mengunarráð sem og fleiri starfsnefndir á vegum ráðuneytis og stofnanna.

III. HELSTU UMFJÖLLUNARMÁL STJÓRNAR

Stjórn Hafnasambands Íslands fundaði 17 sinnum á kjörtímabilinu. Flestir fundir fóru fram í gegnum fjárfundabúnað. Alls voru 131 mál á dagskrá stjórnar þar af nokkur sem stjórnin fundaði um nokkrum sinnum á tímabilinu.

SKIPULAG HAFNA

Samþykkt var að veita Majid Eskafi hjá umhverfis- og byggingarverkfræðideild Háskóla Íslands styrk að fjárhæð 500.000 krónur árið 2021 og sömu fjárhæð árið 2022 til kynningar á skipulagi hafnarsvæða. Majid Eskafi er doktorsnemi í hafnarverkfræði við HÍ og fjallaði doktorsverkefni hans um uppbyggingu og viðkomu Ísafjarðarhafnar.

VEIÐARFÆRASAMNINGUR ÚRVINNSLUSJÓÐS VIÐ SFS

Stjórn hafnasambandsins fjallaði um veiðarfærasamning Úrvinnslusjóðs við SFS og taldi að ekki væri tímabært að samþykkja slíkan samning þar sem ekki væri tryggt að samningurinn þjóni markmiðum laga um úrvinnslugjald.

Stjórn Hafnasambands Íslands telur ekki tímabært að samþykkja nýjan samning milli Úrvinnslusjóðs og SFS þar sem ekki hefur verið tryggt að samningurinn þjóni markmiðum laga um úrvinnslugjald og tryggi ásættanlega úrvinnslu úrgangs veiðarfæra er innihalda plast. Með slíkum samningi væri SFS falið að setja upp sérstakt söfnunarkerfi fyrir veiðarfæri er innihalda plast en á sama tíma hafa ekki fengist skýr svör frá Úrvinnslusjóði né öðrum stjórnvöldum um hver ábyrgð hafna sé þegar kemur að móttöku veiðarfæra er innihalda plast. Samkvæmt lögum um verndun hafs og stranda ber hafnarstjórn að koma upp viðunandi aðstöðu fyrir móttöku úrgangs og fjarlægja frá skipum í öllum höfnum, þar á meðal móttöku á veiðarfæraúrgangi. Að mati Hafnasambandsins er forsenda fyrir samningi að þar til bærir aðilar staðfesti að hafnastjórnnum beri ekki lengur skylda til að taka á móti veiðarfærum er innihalda plast þar sem samningur milli Úrvinnslusjóðs og SFS feli í sér að framleiðendaábyrgðin er að fullu færð til SFS, þar á meðal ábyrgð á móttöku og söfnun veiðarfæraúrgangs. Að öðrum kosti væri eðlilegast að rifta núverandi samkomulagi og fela Úrvinnslusjóði framleiðendaábyrgð á veiðarfærum er innihalda plast.

Bryndís Gunnlaugsdóttir, lögfræðingur á lögfræði- og velferðarsviði Sambands íslenskra sveitarfélaga aðstoðaði stjórnina við gerð umsagnarinnar.

ÚTTEKT OG GREINING Á FJÁRHAGSSTÖÐU HAFNA

Hag- og upplýsingasvið Sambands íslenskra sveitarfélaga hefur tekið saman fyrir hvert hafnasambandsþing og hafnafund skýrslu um fjárhagsstöðu hafnanna og verður slík skýrsla lögð fram á hafnasambandsþingi 2022 eins og venja er.

FRAMKVÆMDAÞÖRF HAFNA

Sesselía Dan Róbertsdóttir hagfræðingur tók saman [skýrslu um framkvæmdaþörf hafna 2021-2031](#) og var skýrslan send öllum höfnum í desember 2021. Eru Sesselíu færðar sérstakar þakkir fyrir vel unna skýrslu.

STARFSEMI SLÁTURSKIPA

Stjórnin fjallaði um starfsemi sláturskipa við sjókvár en Vesturbyggð og Tálknafjarðarhreppur sendu slíka fyrirspurn til Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytisins í október 2021. Í fyrirspurninni benda sveitarfélögin á að 500 tonnum af eldisfiski hafi verið dælt úr sjókvíum í sláturskipið Norwegian Gannet sem sigldi með fiskinn til Danmerkur til vinnslu og þökkunar. Í svörum ráðuneytisins kom fram að ekki er fjallað um starfsemi sláturskipa í fiskeldi en Matvælastofnun veitti heimild fyrir komu skipsins á grundvelli jákvæðrar umsagnar fiskisjúkdómanefndar, þar sem talið var sannað að ekki bærust smitefni með skipinu sem valdið gætu dýrasjúkdómum. Eftirfarandi bókun var samþykkt um málið og er hún í samræmi við bókun sem send var til samgöngu og sveitarstjórnarráðherra um sama mál í ágúst 2020:

Stjórn Hafnasambands Íslands lýsir yfir áhyggjum af notkun og starfsemi sláturskipa í fiskeldi og þeirra neikvæðu áhrifa sem þau hafa á rekstrarumhverfi hafna. Notkun slíkra skipa skerðir verulega tekjumöguleika þeirra hafna þar sem eldisfisk er dælt til slátrunar og vinnslu en á sama tíma gera eldisfyrirtækin kröfu um góða hafnaraðstæður og að þjónusta sé til staðar. Stjórn hafnasambandsins hvetur til þess að starfsemi og notkun sláturskipa í fiskeldi verði sérstaklega tekin til skoðunar og sett verði skýr ákvæði í lög og reglugerðir um starfsemi og notkun sláturskipa hér við land. Samhliða þeirri vinnu verði horft til endurskoðunar á ákvæðum hafnalaga nr. 61/2003 vegna fiskeldis, sem hafnasambandið hefur hvatt til að verði endurskoðuð.

DÓMUR HÉRAÐSDÓMS NORÐURLANDS EYSTRÁ VEGNA HVALASKOÐUNARSKIPA

Málið snýr að kröfu Norðurþings á hendur hvalaskoðunarfyrirtæki vegna greiðslu farþegagjalda á rúmlega 10 ára tímabili. Í dómi héraðsdóms er fallist á varakröfu Norðurþings í málinu sem byggir á 17. gr. hafnalögum nr. 61/2003 með síðari breytingum en í greininni er m.a. fjallað um farþegagjald. Stjórn Hafnasambands Íslands lýsti yfir ánægju með niðurstöðu dómsins enda er þar tekið undir öll þau sjónarmið sem hafnasambandið hefur haldið fram á undanförunum árum. Niðurstaða dómsins var send á allar á aðildarhafnir hafnasambandsins.

Í framhaldinu samþykkti stjórn Hafnasambands Íslands að útbúa reglur um styrki vegna fordæmisgefandi dómsmála sem snúa að ríkum hagsmunamálum hafna.

GJALDSKRÁRMÁL HAFNA OG ÞRÓUN ÞEIRRA

Stjórn HÍ samþykkti að gera úttekt á stöðu gjaldskrármála og hvar íslenskra hafnir standa miðað við þróun og skipan þessara mála í nálægum löndum, sem dæmi hvað varðar vörugjöld og gjaldflokaskráningu, bryggju- og viðlegugjöld, gjaldskrárlíði tengda umhverfispáttum, leigugjöld fyrir búnað vegna rafvæðingar og tenginga og útselda vinnu við ýmis tilfallandi störf hafnarstarfsmanna. Gísli Gíslason, fv. formanni Hafnasambands Íslands, var falið að leiða vinnuna og skilar hann skýrslu um málið til hafnasambandsþings 2022.

ÁFORM UM BREYTINGU Á HAFNALÖGUM NR. 61/2003

Hafnasamband Íslands sendi samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu umsögn um áform um breytingar á hafnalögum nr. 61/2003 í desember 2021. Fyrir liggur að frumvarpið er endurflutningur á frumvarpi til breytinga á hafnalögum sem lagt var fram á seinasta þingvetri en náði ekki að afgreiða fyrir þinglok Í umsögninni ítrekar Hafnasambandið fyrri umsögn sína sem rituð var sameiginlega með Sambandi íslenskra sveitarfélaga og Samtökum sjávarútvegssveitarfélaga í mars 2021.

Þar eru tíundaðar ályktanir og áskoranir Hafnasambandsþings 2020 og þess krafist að fullt tillit verði tekið til sjónarmiða HÍ í breytingum á hafnalögum. Einnig var óskað eftir fundi með samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu svo unnt verði að fylgja eftir ábendingum hafnasambandsþings.

Á fundi með innviðaráðherra (samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra) í upphafi árs 2022 kom fram að fyrirhugað sé að þær tillögur sem birtust í frumvarpi um breytingu á hafnalögum síðastliðið þing verði með samskonar móti í þessu frumvarpi. Einnig eru nokkrar aðrar tillögur um breytingar m.a. varðandi skilgreiningar á stærð og afmörkun hafnarsvæða á sjó.

Haustið 2022 fundaði formaður HÍ á ný með ráðuneytinu um fyrirhugaðar frumvarp til breytinga á hafnalögum, en sl. vor var ákveðið að fresta frumvarpinu og leggja þess í stað fram tvö frumvörp nú í haust. Fyrri frumvarpið snýr að innleiðingu á ESB-gerðinni um hafnarþjónustu og gagnsæi í fjármálum hafna. Í því frumvarpi verður ákvæði um gjaldtöku með vísan til umhverfissjónarmiða. Seinna frumvarpið snýr að hugmyndum um afmörkun hafnarsvæða.

ORKUSKIPTI Í HÖFNUM

Formaður átti á árinu 2022 fund með ráðuneytum, orkusjóði og Orkuveitum en á fundinum var rætt um hafnastarfsemi og orkuskipti á sjó. Niðurstaða fundarins var að það væri brýnt að forgangsraða verkefnum og tengja við styrkjaferli. Að lagaramminn verði tekinn til skoðunar með tilliti til umhverfispátta og skoða norræna löggjöf hvað þetta varðar. Einnig var rætt að það væri mikilvægt að skoða hvernig framkvæmdir, rekstur og umsýsla þessara mála er hjá öðrum þjóðum.

IV. NIÐURLAG

Það eru sannarlega ýmis áhugaverð verkefni framundan hjá Hafnasambandinu og höfnum landsins, en við skulum ekki horfa framhjá því að rekstrarlega þá skiptast hafnir í tvö horn.

Annars vegar eru of margar hafnir sem búa við þröngan fjárhag og erfiðan rekstur. Tekjur og umsvif hafa dregist saman og forsendur eru ekki til staðar til að geta sinnt eðlilegu viðhaldi eða farið í nauðsynlegar nýframkvæmdir.

Hins vegar eru margar og sem betur fer sífellt fleiri hafnir, þar sem aukið tekjustreymi hefur komið til á síðustu árum með nýjungum í atvinnustarfsemi. Þau auknu umsvif kalla oft jafnhliða á aukna þjónustu og bætta aðstæður.

Hröð uppbygging í fiskeldi, nýjar lausnir gegn loftlagsvánni, stórauknar komur farþegaskipa og nýjar siglingaleiðir um norðurhöf í komandi framtíð, munu styrka og efla hafnarstafsemi hérlendis til muna.

Um leið þarf að horfa til öflugrar uppbyggingar í mörgum stærri höfnum landsins. Þörf er fyrir stærri og dýpri hafnarviðlegu, öflugri dráttarbáta, stórauknar raftengingar og meira uppland, m.a. til að framleiða og þjónusta með rafeldsneyti.

Þessi þróun kallar einnig á skýr viðbrögð af hálfu Hafnasambandsins sem m.a. fela í sér tvö stór verkefni.

- Endurskoðun á stefnumörkun hafna – þjónustu og verkefnum – þar sem horft verður fram til næstu 10-15 ára.
- Vinnu við yfirferð og heildarendurskoðun á hafnalögum, þannig að þau falli að nútímapörfum og kröfum og þeirri þróun sem orðið hefur á umliðnum árum og er fyrirséð á komandi árum.

Það skiptir miklu að við höfum tækifæri til að fara saman í gengum þessa umræðu og þessi verkefni. Horfum til bæði nýrra tækifæra og skynsamlegra lausna, til að tryggja þróun og uppbyggingu hafna á landsvísu og styrka innviði og samfélagið í heild sinni.

Í þessum efnum hefur Hafnasambandið sannarlega mikilvægu hlutverkið að gegna.

Gert í október 2022

Lúðvík Geirsson

formaður stjórnar Hafnasambands Íslands.